

Наталія КОБИЛКО,
orcid.org/0000-0001-8123-4156
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ
(Харків, Україна) *kobilko89@gmail.com*

ФЕНОМЕН ЕМІГРАЦІЇ У ТВОРАХ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

У статті досліджено феномен еміграції у творчості Василя Стефаника, а саме: проаналізовано новелу «Камінний хрест» як глибоко філософську студію із закодованим підтекстом; розглянуто твори митця, у яких він побіжно торкається теми еміграції («Осінь», «Кленові листки», «Мамин синок»). У новелістиці Василя Стефаника ми знаходимо різне зображення Канади: вона то з'являється в репліках головних героїв, то стає лейтмотивом твору. Ми вважаємо, що образ емігранта буде цілісним, якщо розглядати його не відокремлено, а в контексті всього доробку митця, адже зовнішні обставини (злидні, голод, борги) поступово підводять персонажів до думки про втечу з рідної землі.

За емоційним струменем в один ряд можемо поставити новели «Осінь» і «Кленові листки». У цих творах переважають трагічні мотиви. Зовнішні обставини змушують персонажів кликати смерть, адже вона в їхній свідомості асоціюється з кінцем нужденного життя, щоденними проблемами, вирішення яких вони не бачать. У новелі «Осінь» простежуємо глибокий підтекст: герой намагається налагодити своє життя. Митрові болить душа за свою сім'ю: дітей, дружину, матір, але безвихідь робить його загрубленим, злим. Чоловік зривається на рідних (кричить на дітей, б'є дружину, сварить стару матір), і врешті-решт тікає, міркуючи про далекий шлях до Канади. Подібну картину спостерігаємо й у новелі «Кленові листки», де народження дитини приносить не радість, а смуток. В. Стефаник використовує бінарну опозицію «життя – смерть», між якою майже непомітна межа. Хрестини перетворилися на помини, а батько розмірковує над тяжкою долею дитини. За настроєвістю новели «Осінь» і «Кленові листки» дуже схожі. Повне зубожіння змушує героїв шукати порятунку далеко за океаном, але злидні та підірване тяжкою працею здоров'я не дають реалізувати їхні задуми. У творі «Мамин синок» автор змальовує іншу причину еміграції – кращу життєву перспективу.

Найповніше тему еміграції В. Стефаник розкрив у новелі «Камінний хрест», де розлука з рідною землею досягає найвищого драматизму. У ній автор досліджує економічні причини масової міграції селянства, відтворює психологію українця, звертається до архетипних образів національної свідомості. У канву твору В. Стефаник вплітає чимало символів, які підсилюють експресивний момент прощання головного героя з батьківщиною. Митець апелює до народного світогляду, залучаючи просторові образи-символи, такі як: хата, поле, дорога, хрест, показує сакральний зв'язок із рідною землею.

Ключові слова: новела, психологізм, еміграція, дорога, образ-символ.

Nataliia KOBYLKO,
orcid.org/0000-0001-8123-4156
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
Kharkiv National University of Internal Affairs
(Kharkiv Ukraine) *kobilko89@gmail.com*

THE PHENOMENON OF EMIGRATION IN THE WORKS OF VASYL STEFANYK

The article examines the phenomenon of emigration in Vasyl Stefanyk's work, namely: the novel "The Stone Cross" is analyzed as a deeply philosophical study with a coded subtext; the works of the artist are considered, in which he briefly touches on the theme of emigration ("Autumn", "Maple Leaves", "Mother's Son"). In the novels of Vasyl Stefanyk, we find a different image of Canada: it sometimes appears in the lines of the main characters, or becomes the leitmotif of the work. We believe that the image of an emigrant will be complete if it is not considered separately, but in the context of the entire work of the artist, because external circumstances (poverty, hunger, debts) gradually lead the characters to the idea of escaping from their native land.

According to the emotional flow, we can put the short stories "Autumn" and "Maple Leaves" in the same row. Tragic motives prevail in these works. External circumstances force the characters to call for death, because in their minds it is associated with the end of a needy life, daily problems, the solution of which they do not see. In the short story "Autumn" we trace a deep subtext: the hero is trying to fix his life. Mitrov's heart aches for his family: children, wife, mother, but hopelessness makes him rude and angry. The man lashes out at his relatives (yells at the children, beats his wife, scolds

his old mother), and eventually runs away, thinking about the long way to Canada. We can see a similar picture in the novel "Maple Leaves", where the birth of a child does not bring joy, but sadness. V. Stefanyk uses the binary opposition "life – death", between which the border is almost imperceptible. Christenings have turned into memorials, and the father reflects on the difficult fate of the child. The mood of the novel "Autumn" and "Maple Leaves" are very similar. Complete impoverishment forces the heroes to look for salvation far across the ocean, but poverty and health undermined by hard work do not allow them to realize their plans. In the work "Mother's Son", the author depicts another reason for emigration – a better life perspective.

The topic of emigration was most fully revealed by V. Stefanyk in the short story "The Stone Cross", where the separation from the native land reaches the highest drama. In it, the author investigates the economic causes of mass migration of the peasantry, reproduces the psychology of Ukrainians, and appeals to archetypal images of national consciousness. V. Stefanyk weaves many symbols into the canvas of the work, which enhance the expressive moment of the protagonist's farewell to his homeland. The artist appeals to the folk worldview, involving spatial images-symbols, such as: a house, a field, a road, a cross, and shows a sacred connection with the native land.

Key words: novel, psychologism, emigration, road, image-symbol.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Наприкінці XIX – початку XX століття українська література активно поповнюється творами письменників-новелістів, які занурювалися у внутрішній світ людини, намагалися відтворити найтонші порухи її душі. Митців насамперед цікавили глибинні психічні процеси, тому вони й ставили перед собою непросте завдання – коротко, лаконічно та влучно передати «неминучість людського життя на землі», а їхні твори мають заковані підтексти та приховані смисли. У цей же час актуальною стає проблема еміграції, спричинена складною соціально-економічною ситуацією в Галичині. Українці все частіше починають кидати рідну землю в пошуках кращої долі закордоном. Масовість такого явища спричинила появу в українській літературі цілого пласта творів, присвячених еміграції. Чільне місце в літературному дискурсі другої половини XIX – початку XX століття належить В. Стефаніку, який змалював образ галицького емігранта, причини та передумови, що штовхають людей до виїзду за океан.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Про постать і творчу манеру В. Стефаніка в українському літературознавстві написано чимало наукових розвідок. Новелістика представника «Покутської трійці» стала об'єктом дослідження Лесі Українки, І. Франка, В. Косташука, Н. Жук, М. Зубрицької, С. Крижанівського, О. Гнідан, Р. Піхманця, Я. Поліщука, С. Хороба, Є. Барана, Р. Голода, С. Процюка, Л. Горболіс та ін. Портрет Стефанікового емігранта виводить Я. Розумний, розглядаючи еміграцію в трьох аспектах: публіцистика, новелістика та епістолярій. Поетику творів про еміграцію досліджували І. Набитович (Набитович, 2012), Л. Нежива, В. Захарова (Захарова, 2013), І. Кузьміна, В. Лесин та ін. А міфологему дороги в художньому універсумі митця проаналізувала І. Ліпницька (Ліпницька, 2012).

Постановка завдання. Мета статті – дослідити феномен еміграції у творчості Василя Сте-

фаніка. Досягнення мети передбачає виконання таких завдань: 1) проаналізувати новелу «Камінний хрест» як глибоко філософську студію із закодованим підтекстом; 2) розглянути твори митця, у яких він побіжно торкається теми еміграції («Осінь», «Кленові листки», «Мамин синок»).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Варто зазначити, що еміграція ніколи не розглядається як добровільний вибір. У Сучасному словнику іншомовних слів серед потрактувань цього терміна на першому місці наведено: «Примусове переселення особи з однієї країни до іншої» (Нечволод, 2014: 224). Прикметно, що значна частина синонімів до лексеми «емігрант» має негативне забарвлення: виселенець, утікач, вигнанець, чужинець. У суспільній свідомості феномен еміграції співвідноситься зі співчуттям, співпереживанням, а також зрадою, відчуженням, зреченням національної самобутності. В. Стефанік еміграцію назвав «і болем, і поезією». У своїх новелах він зміг передати тугу за рідною землею селян-переселенців, момент розлуки з близькими. Дослідник Я. Розумний зазначає, що еміграція у В. Стефаніка – «це біль компромісу, роздвоєності, комплексу меншинності й меншовартості, повної самотності, а часто також відчуження або втрати власних дітей. Це приреченість на всихання духовних коренів і повільне самозречення» (Розумний, 2010: 46). Тему еміграції у творчому доробку митця, на думку вченого, варто аналізувати з трьох позицій: епістолярна спадщина, публіцистичні твори та соціально-психологічні новели. Таким чином це забезпечить комплексний розгляд означеної проблеми.

На Краківському вокзалі письменник щодня бачив тисячі українців, які рвалися до Канади, Америки та Бразилії. У листі до Л. Бачинського В. Стефанік пише: «Еміграція! Я бачив і ще бачу тут на двірці тоту еміграцію. Гонить їх голод з дому за світові води, а опікунове ще втікати не дають. Ще кісток їх треба, аби змолоти і перевести

меліорацію ланів, аби побудувати з них христові косцюли, аби поставити ними піраміди побіди на[д] Moskwa. У велику п'ятницю і велику суботу снуються як вовки попід двори панські і страху нагоняють» (Стефаник, 1954: 64). У листах до О. Гаморак і О. Кобилянської, у яких ідеться про еміграцію, також простежуємо співпереживання автора тяжкій долі українського селянства: «На пероні лишаються жінки без чоловіків, діти самі без родичів і чоловіки без жінок. Шалений плач, ломаня рук і проклони...» (Стефаник, 1954: 166). В епістолярії новеліста можна простежити деталі, характерні для його експресіоністичної манери письма: «тисячі брудних засохлих ярочків по лицах від сліз», «захриплий голос бесіди рускої», «заржавілий гомін по чужій стороні».

Спостерігаючи за селянами на Краківському вокзалі, В. Стефаник намагався знайти причину масової еміграції, яка крилася як у внутрішніх обставинах, так і в психології самих людей. «В основному масова еміграція до Канади була зумовлена чужою політичною та економічною силою (яку Стефаник окреслював евфемізмом “пани” й “орендарі”), що доводила з природи достойного й незалежного господаря до повного зубожіння та почуття культурної й політичної неповноцінності!» (Розумний, 2010: 47). Для галицьких селян земля та звичаї предків були сакральними, тому, вирушаючи за океан у пошуках кращої долі, вони відчували свою провину за те, що зрадили віковічні традиції. Але ще більше селянство боялося за гірке майбутнє своїх дітей, адже чого вони варті без землі. Проте емігрувати могли не всі селяни. Так у статті «Для дітей» В. Стефаник зазначає, що шлях до Канади відкривався «кількаморговим і незадовженим» селянам, а отже, наймити й безземельні такої можливості не мали. У новелах митця ми можемо це простежити. Наприклад, Іван Дідух спродує все, що заробив за своє життя, і вирушає в дорогу («Камінний хрест»), а Митро їсть саму бараболю та лише слухає про Канаду («Осінь»).

У творчому доробку В. Стефаника тема еміграції розкрита по-різному. В одних новелах автор торкається її побіжно, образ Канади з'являється в репліці головного героя. Сюди ми відносимо насамперед такі твори, як «Осінь», «Мамин синок» і «Кленові листки». А в новелі «Камінний хрест» тема еміграції є провідною. На нашу думку, зазначені твори не можна розглядати відокремлено від усієї спадщини митця, адже образ емігранта буде нецілісним. Зовнішні обставини поступово підводять персонажів до роздумів про втечу з рідної землі. Злидні, голод, великі борги,

невідворотність буття відчуває і Антін («Синя книжечка»), і Романиха («Шкода»), і Данило («Май»), і Федір («Палій»), і Гриць Летючий («Новина») та ін. В. Стефаник намагається розібратися, що штовхає селян до тяжких злочинів, чому єдину розраду вони знаходять у смерті.

За емоційним струменем в один ряд можемо поставити новели «Осінь» і «Кленові листки». У цих творах переважають трагічні мотиви. Автор зображує феномен смерті. На думку М. Зубрицького, героїв таких новел можна поділити на два типи: «тих, хто безпосередньо зазнає впливу смерті, відчуває її наближення, і тих, хто спостерігає за процесом вмирання» (Зубрицький, 2013: 172). Зовнішні обставини змушують персонажів кликати смерть, адже вона в їхній свідомості асоціюється з кінцем нужденного життя, щоденними проблемами, вирішення яких вони не бачать.

У новелі «Осінь» В. Стефаник сіре селянське життя порівнює з купою дрантя: «Грубе, пороздиране полотно із затертими червоними вишивками подобало на одіж жовнярів із війни. А вона, як бідна милосердна сестра, з сумом і резигнацією хоч чим-тим хотіла допомогти нещасливим раненим» (Стефаник, 1971: 92). Якщо дружина Митра міркує, як можна залагодити біди, то його матір лише просить смерті: «Божечку, божечку, найди мені смерті, най я так гіренько не валєюси!» (Стефаник, 1971: 92). Сам же чоловік у цей час лагодить старі жінчині чоботи. На початку твору В. Стефаник пише, що він «все-таки з великою старанністю їх лагав», а наприкінці «Митрові вже остогидло борикатися із здривілими чобітьми». У новелі простежуємо глибокий підтекст: герой намагається налагодити своє життя. Ми можемо зазначити, що Митрові болить душа за свою сім'ю: дітей, дружину, матір, але безвихідь робить його загубленим, злим. Герой зривається на рідних (кричить на дітей, б'є дружину, сварить стару матір), і врешті-решт тікає: «Підняв чобіт з-під лави і почав ним жінку бити. Врешті затагнув на себе кожушину та й виходив із хати» (Стефаник, 1971: 94). Митро хоче втекти не тільки з хати: «Аби я не діждав вертатися до цієї хати...» (Стефаник, 1971: 94), а й далеко за океан: «Йди, йди, слухай за Канаду; гадаєш, що я піду з дітьми десь на край світа?...» (Стефаник, 1971: 94). Але персонаж не може реалізувати свого задуму. На думку Я. Розумного, йому на перешкоді стала жінка, проте ми вважаємо, що головною причиною була матеріальна нестача.

Подібну картину спостерігаємо й у новелі «Кленові листки», де народження дитини прино-

силь не радість, а смуток. В. Стефанік використовує бінарну опозицію «життя – смерть», між якою майже непомітна межа. Хрестини перетворилися на помини, а батько розмірковує над тяжкою долею дитини: «Я лиш заглядаю, чи воно вже добре по землі ходить, аби его упхати на службу, оцего я чекаю» (Стефанік, 1971: 213). Із монологу Івана дізнаємося, чому за бідним селянином закріпився статус злодія, розбійника, душегубця. Постійна нужда перевертає світосприйняття українського селянина. Замість любові до ближнього та віри у Творця він сумнівається у своїй долі, нарікає на те, що Бог за нього забув: «Я з богом за барки не ловлюси, але нащо він того пускає на світ, як голе в терня?! Пустить на землю, талану в руки не дасть, манни із неба не пустить...» (Стефанік, 1971: 213). Проте Іван любить своїх дітей, тому воліє забрати їх до Канади, «аби їх занести далеко від цього поругання».

Новела «Кленові листки» – це маленька психологічна драма з динамічним сюжетом. У першій частині читач спостерігає надрив душі головного героя, у другій і третій – автор розкриває дитячу психологію, а четверта слугує своєрідним підсумком людського життя. Смерть, про яку говорив головний герой, таки прийшла в його хату.

Невід’ємною частиною життя селянина завжди була пісня, вона супроводжувала його від моменту народження й аж до смерті. Спів допомагав перебороти труднощі, страхи людини, тому й доносився з хати, поля, дороги. В. Стефанік використовує образ пісня-душа: «У слабім, уриванім голосі виривалася її душа і потихоньку спадала між діти і цілувала їх по головах. Слова тихі, невиразні говорили, що кленові листочки розвіялися по пустім полю, і ніхто їх позбирати не годен, і ніколи вони не зазеленіють. Пісня намагалася вийти з хати і полетіти в пусте поле за листочками...» (Стефанік, 1971: 221). Прикметно, що душа летить у поле – місце, де селянин проводив майже все своє життя. У новелі художній простір зображено у двох аспектах: «свій» – хата, поле, «чужий» – Канада (для Івана) і Небесна дорога (для його дружини).

За настроєвістю новели «Осінь» і «Кленові листки» дуже схожі. Повне зубожіння змушує героїв шукати порятунку далеко за океаном, але злидні та підірване тяжкою працею здоров’я не дають реалізувати їхні задуми.

Тема еміграції звучить і у творі «Мамин синок», де автор змальовує іншу її причину – кращу життєву перспективу: «Це вже була тенденція батьків “радикальної” освіченості, яку вони старалися передати дітям» (Розумний, 2010: 49). Можна

вказати, що новели побудовані на контрасті: одяг, що схожий на дрантя («Осінь»), і файна сорочка з пояском, щоб піти до церкви («Мамин синок»), яблуко й булка, якою ласує Андрійко («Мамин синок»), і квашені огірки з хлібом, які їдять діти на землі («Кленові листки»). По-різному В. Стефанік зображує майбутню долю маленьких героїв. Так Семенко бачить себе на службі, а Андрійко – «луским радикалом», який поїде до Канади.

Найповніше тему еміграції В. Стефанік розкрив у новелі «Камінний хрест», де розлука з рідною землею досягає найвищого драматизму. У ній автор досліджує економічні причини масової міграції селянства, відтворює психологію українця, звертається до архетипних образів національної свідомості. У канву твору В. Стефанік уплітає чимало символів, які підсилюють експресивний момент прощання головного героя з батьківщиною. Драма Івана Дідуха «стає метафоричним узагальненням національної поведінки в екзистенціально-граничних ситуаціях, показом конфронтації вольового й чуттєвого, міцного й податливого в українській психіці» (Розумний, 2010: 50).

У новелі ми не спостерігаємо традиційний для літератури розвиток дії. В. Стефанік зосереджується на внутрішньому стані Івана Дідуха, який є збірним образом українського емігранта. Композиція твору підпорядкована головній меті – викликати в реципієнта емоції. У першому розділі новеліст подає неповний портрет героя, підкреслюючи основну рису українського селянина – працьовитість: «Івана Дідуха запам’ятали в селі газдою», «однако і на коні, і на Івані жили виступали», «лиш один Іван узявся своєю пайку копати і сіяти».

У «Камінному хресті» ми можемо простежити використання В. Стефаніком культурних і символічних кодів. Перший охоплює стереотипи та звичаї, що помітні з погляду іншої культури та увиразнюють національні відмінності. Другий співвідноситься з прихованим значенням, активізує підтекст і базується на світоглядних системах, зокрема міфології (Кобилко, 2017: 111). У новелі поле та горб виступають доленосними просторовими локусами, адже, по суті, стають місцем проживання Івана Дідуха: «Не раз ранком, ще перед сходом сонця, їхав Іван у поле пильною доріжкою» (Стефанік, 1971: 105), «Не раз, як заходяче сонце застало Івана наверху, то несло його тінь із горбом разом далеко на ниви» (Стефанік, 1971: 107).

Значну увагу письменник приділяє образу коня, із яким порівнює головного героя. У слов’янській

міфології кінь – символ смерті й воскресіння сонячного божества; багатства, могутності; степу, швидкості; волі; символ вірності, відданості. У новелі «Камінний хрест» образ Івана Дідуха зливається з конем, стає єдиним. Вони разом ходять у борозні, на них однаково напнуті жили, мов струни; коли сходили з горба, то бігли й «лишали за собою сліди коліс, копит і широчезних п'ят Іванових» (Стефаник, 1971: 105). Тварина стає надійним і вірним помічником героя. На нашу думку, зображення селянина в одному асоціативному ряді з худобою, підкреслює його нужденне життя. Промовистою є деталь, що Іван ніколи не їв біля стола: «Був-сми наймитом, а потім відбув-сми десять рік у воську, та я стола не знав, та й коло стола мені їда не йде до трунку» (Стефаник, 1971: 108). У житті Дідуха немає жодної розради: наймитування, військова служба, тяжка щоденна праця, а на схилі літ ще й еміграція.

Еміграція розділяє простір головних героїв новел В. Стефаника на «свій» і «чужий», де перший асоціюється з рідним домом, землею, звичаями предків, а другий – із небезпекою, невідомістю, смертю. Тому в «Камінному хресті» з'являються такі бінарно-опозиційні образи, як дім і дорога. Дім – це опора духу, начало начал, притулок радості та печалі, а дорога – життєва путь, низка випробувань, що постають перед людиною в той чи інший проміжок існування. Дім є уособленням внутрішнього простору людини, «своєю» територією. Це – рідне місце, внутрішнє наповнення особистості, її думки й переживання, страхи, мрії й вірування. Шлях, навпаки, є «чужим», невідомим простором. Переступивши межу дому, людина приречена на рух. Вона має право вибору своєї дороги, але передбачити кінець мандрів і правильність шляху не може (Кобилко, 2017). Іван Дідух звертається до своєї дружини: «Була-с поредна газдиня, тежко-с працювала, не гайнувала-с, але на старість у далеку дорогу вібраласи. Аді, видиш, де твоя дорога та й твоя Канада? Отам!» (Стефаник, 1971: 113). Герой дорогу порівнює з могилою, ніби передчуваючи свою близьку смерть.

Драматизм твору підсилює картина прощання Дідуха з односельчанами. Іван говорить, що хотів покликати всіх до себе на синове весілля, натомість його родина збирається в далеку дорогу. Плач і голосіння, які стояли в хаті, є традиційними елементами ритуальної обрядовості, а тому

прощання – це своєрідний похорон Івана Дідуха: «Ідуть слова тих співанок, як жовте осіннє листя, що ним вітер гонить по замерзлій землі, а воно раз на раз зупиняється на кожному ярочку і дрозжить подертими берегами, як перед смертю» (Стефаник, 1971: 118). Можна припустити, що листя – душа героя, змучена працею, яка летить у невідомість і чіпляється за рідну землю. В уста селян В. Стефаник укладає біль і виправдання за втечу з Батьківщини: «Ця земля не годна кілько народу здержаті та кількі біди витримати. Мужик не годин, і вона не годна, обоє вже не годні» (Стефаник, 1971: 112).

Межею між «своїм» і «чужим» простором виступають поріг і одвірок, які літературознавиця Л. Горболіс назвала кордоном оселі, його захистом, оберегом від злих духів. Стара Іваниха хапає поріг хати ніби своє старе життя, розуміючи, що тут вона ще в безпеці. Герої проходять три магічні кола: хата-подвір'я-поле, традиційні для українського народного світогляду. «Кожна з трьох горизонтальних просторових моделей мають своєрідну надбудову-вертикаль – потужні за своєю енергетикою, утривавлені в часі, перевірені поколіннями...» (Горболіс, 2012: 185). У новелі «Камінний хрест» ми можемо виділити межу першого та третього кола, якими будуть двері та хрест. Саме хрест у творі є багатозначним образом-символом: тяжкої праці та наполегливості; пам'яті; зв'язку з рідною землею; духовності української нації. Ми можемо хрест розглядати у двох проекціях: спокутування Іваном Дідухом гріха (адже розрив із рідною землею в українській народній моралі вважається тяжким гріхом) і пам'ятник герою та його дружині (адже дорога має символічне значення смерті).

Висновки. Таким чином, В. Стефаник у своїх творах повно й ґрунтовно розкрив одну з актуальних проблем тогочасного суспільства – еміграцію. Новеліст подав цілісний образ емігранта, занурився у його внутрішній світ, показав сакральний зв'язок із рідною землею. Митець указав на соціально-економічні причини масового виїзду галицьких селян за океан. З огляду на це спадщину В. Стефаника ми можемо умовно поділити на дві категорії: твори, у яких звучить тема еміграції, і новели, у яких простежуємо передумови пошуку героєм кращої долі в далеких краях. Митець апелює до народного світогляду, залучаючи просторові образи-символи, такі як: хата, поле, дорога, хрест.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горболіс Л. Свій простір як маркер духовних зв'язків героя зі світом (на матеріалі новели В. Стефаника «Виводили з села»). *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. 2012. Вип. 34-35. С. 184–187.
2. Захарова В.А., Ткаченко Ю.В. Психологічний аспект аналізу новели В. Стефаника «Камінний хрест» у старшій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 3 (29). С. 255–261.
3. Зубрицький М. Психологізм соціальних новел Василя Стефаника. *Проблеми гуманітарних наук. Філологія*. 2013. Вип. 32. С. 168–183.
4. Кобилко Н.А. Міфологема «дорога» в українському літературному дискурсі (на матеріалі творів химерної прози) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Бердянськ, 2017. 186 с.
5. Ліпницька І. Міфологема дороги в художньому універсумі Василя Стефаника. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. 2012. Вип. 34-35. С. 130–134.
6. Набитович І. Ритуал ініціаційної смерті як архітектонічний прийом у новелі Василя Стефаника «Камінний хрест». *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. 2012. Вип. 34-35. С. 187–192.
7. Нечволод Л.І. Сучасний словник іншомовних слів. Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2014. 768 с.
8. Розумний Я.І. Стефаніків портрет емігранта. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2010. № 2 (10). С. 46–53.
9. Стефанік В. Повне зібрання творів : у 3-х т. Т. 3. Листи. К., 1954. 364 с.
10. Стефанік В. Твори. К. : Дніпро, 1971. 432 с.

REFERENCES

1. Horbolis L. Svii prostir yak marker dukhovnykh zviazkiv heroia zi svitom (na materiali novely V. Stefanyka «Vyvodyly z sela») [His space as a marker of spiritual ties with the world of the hero (based on the novel of V. Stefanyk «Withdrew from the village»)]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filolohiia*, 2012, Nr 34-35, pp. 184–187.
2. Zakharova V. A., Tkachenko Yu. V. Psykholohichnyi aspekt analizu novely V. Stefanyka «Kaminnyi khrest» u starshii shkoli [Psychological aspect of the analysis of V. Stefanyk's novella «Stone Cross» in high school]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 2013, Nr 3 (29), pp. 255–261.
3. Zubrytskyi M. Psykholohizm sotsialnykh novel Vasyliia Stefanyka [Psychologism of Vasyl Stefanyk's social novels]. *Problemy humanitarnykh nauk. Filolohiia*, 2013, Nr 32, pp. 168–183.
4. Kobylko N. A. Mifolohema «doroha» v ukrainskomu literaturnomu dyskursi (na materiali tvoriv khymernoï prozy) [The «trip» mythologeme in the scope of Ukrainian literature discourse (based on chimerical prose opuses matter)]. *Berdiansk*, 2017. 186 p.
5. Lipnytska I. Mifolohema dorohy v khudozhnomu universumi Vasyliia Stefanyka [Myths of the way in artistic universe of Vasyl' Stefanyk]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filolohiia*, 2012, Nr 34-35, pp. 130–134.
6. Nabytovych I. Rytual initsiatsiinoï smerty yak arkhitektonichnyi pryiom u noveli Vasyliia Stefanyka «Kaminnyi khrest» [Ritual initiation of death as architectonic method in novel of Vasyl' Stefanyk «Stone Cross»]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filolohiia*, 2012, Nr 34-35, pp. 187–192.
7. Nechvolod L. I. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv [Modern dictionary of foreign words]. *Kharkiv: TORSINH PLIUS*, 2014. 768 p.
8. Rozumnyi Ya. I. Stefanykiv portret emigranta [Stefanikov portrait of an emigrant]. *Prykarpatskyi visnyk NTSh. Slovo*, 2010, Nr 2 (10), pp. 46-53.
9. Stefanyk V. Povne zibrannia tvoriv : u 3-kh t. T. 3. Lysty [Complete collection of works: in 3 volumes. Volume 3. Letters]. *Kyiv*, 1954. 364 p.
10. Stefanyk V. Tvory [Works]. *Kyiv : Dnipro*, 1971. 432 p.